

Palliatieve zorg

Dr Goedele Mertens

Dr Koen Herweyers

Equipeartsen Palliatieve hulpverlening Antwerpen

A Late palliative care referral

B Early palliative care referral

Albert en Maria (79 jaar)

- Recent verhuisd naar serviceflat
- Albert :
  - multipele cva-tjes, soms wat agressief (R/dipiperon)
  - roker (COPD gold IIb)
- Maria :
  - Angstig, veel zorgen over Albert
- Pascale : enige dochter, woont op afstand (45' rijden)

Is Albert een palliatieve patiënt?

Identificatie van de palliatieve patiënt

- *Hoe herkennen we een palliatieve patiënt?*

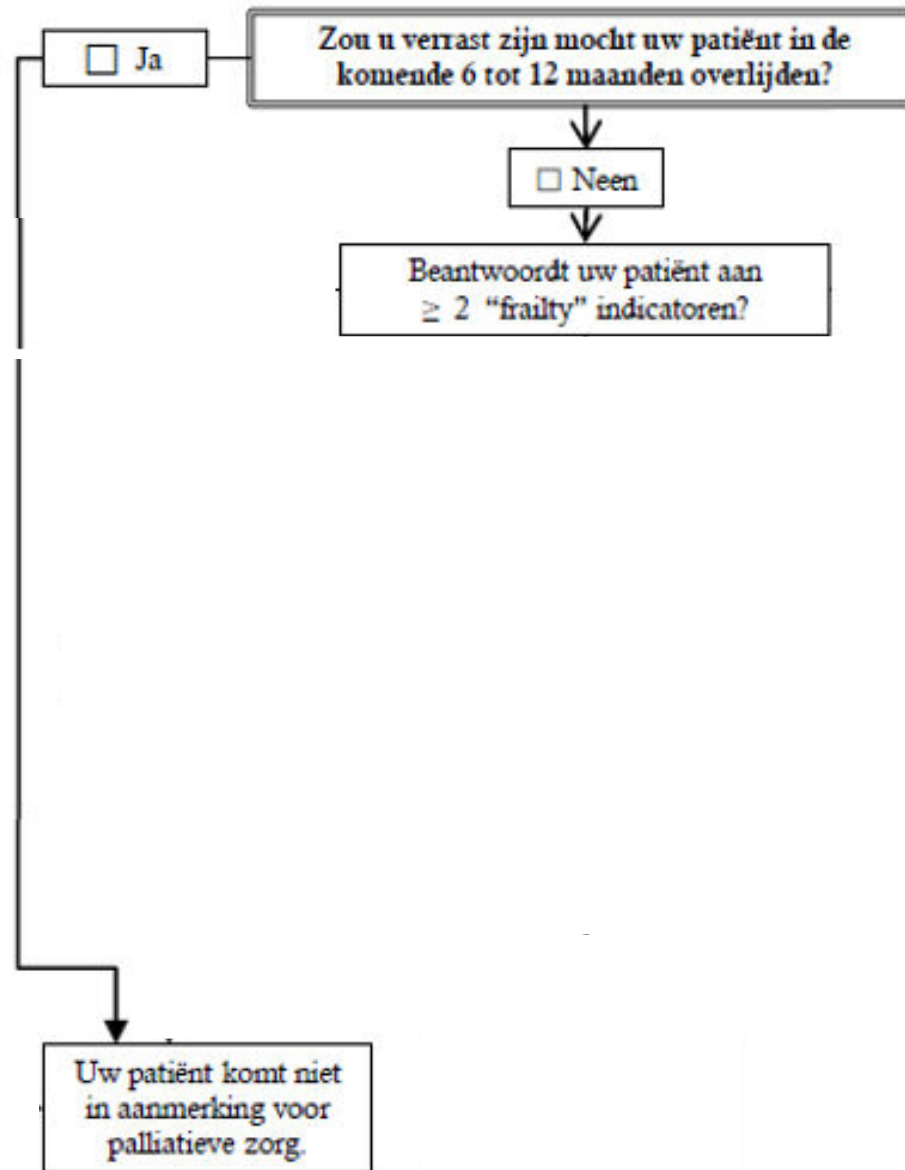
“Zou ik verrast zijn als deze patiënt voor mij binnen de volgende 12 maanden zou zijn overleden?”

- = SURPRISE QUESTION (verrassingsvraag)

De Surprise Question

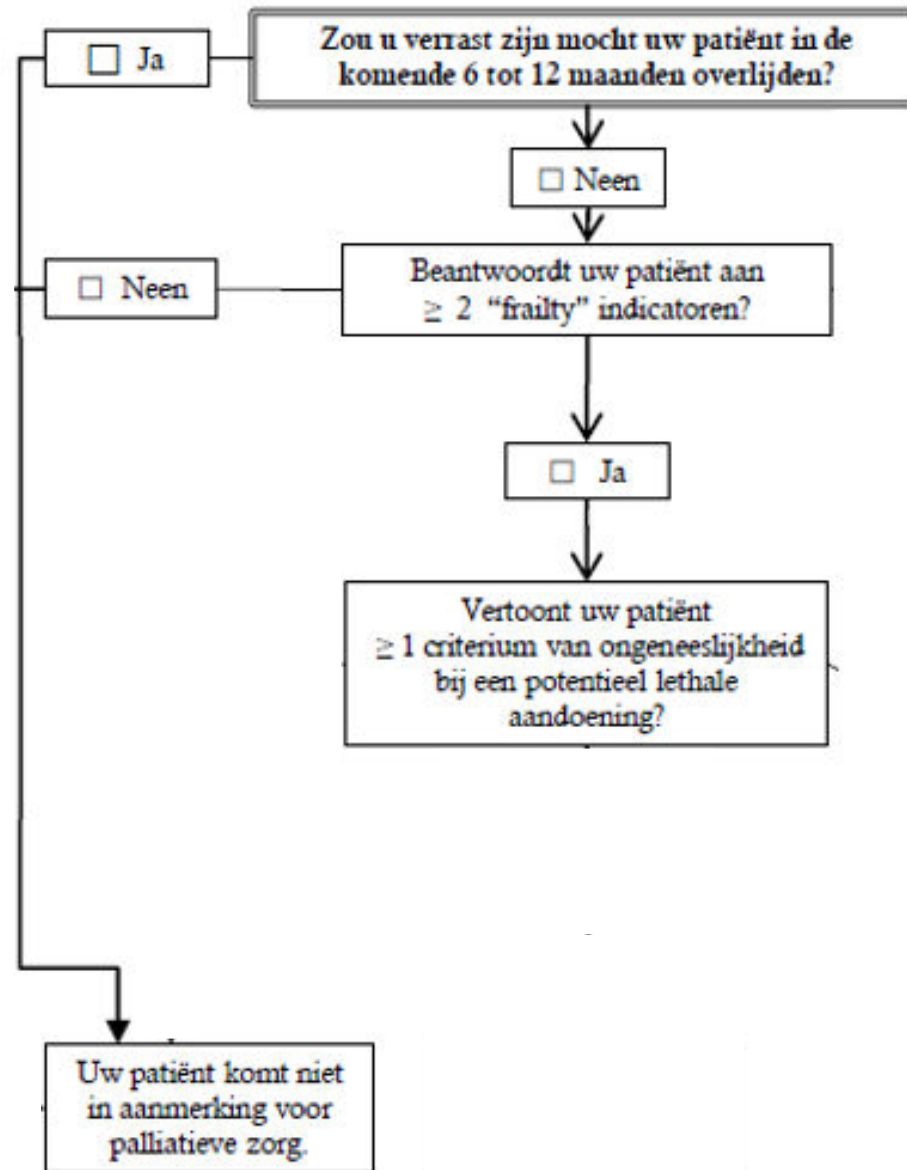
- Stelt de arts zichzelf in stilte...
- Is geen goede voorspeller van het naderende levenseinde
- Kan helpen om mensen met palliatieve zorgnoden vroegtijdig te herkennen
- Wordt meer en meer gebruikt bij allerlei aandoeningen
- Wordt gebruikt in verschillende context
- Is de start van de “Palliative Care indicator tool” (PICT), een instrument om palliatieve patiënten te herkennen (Staatsblad)

'frailty': ≥ 2 indicatoren

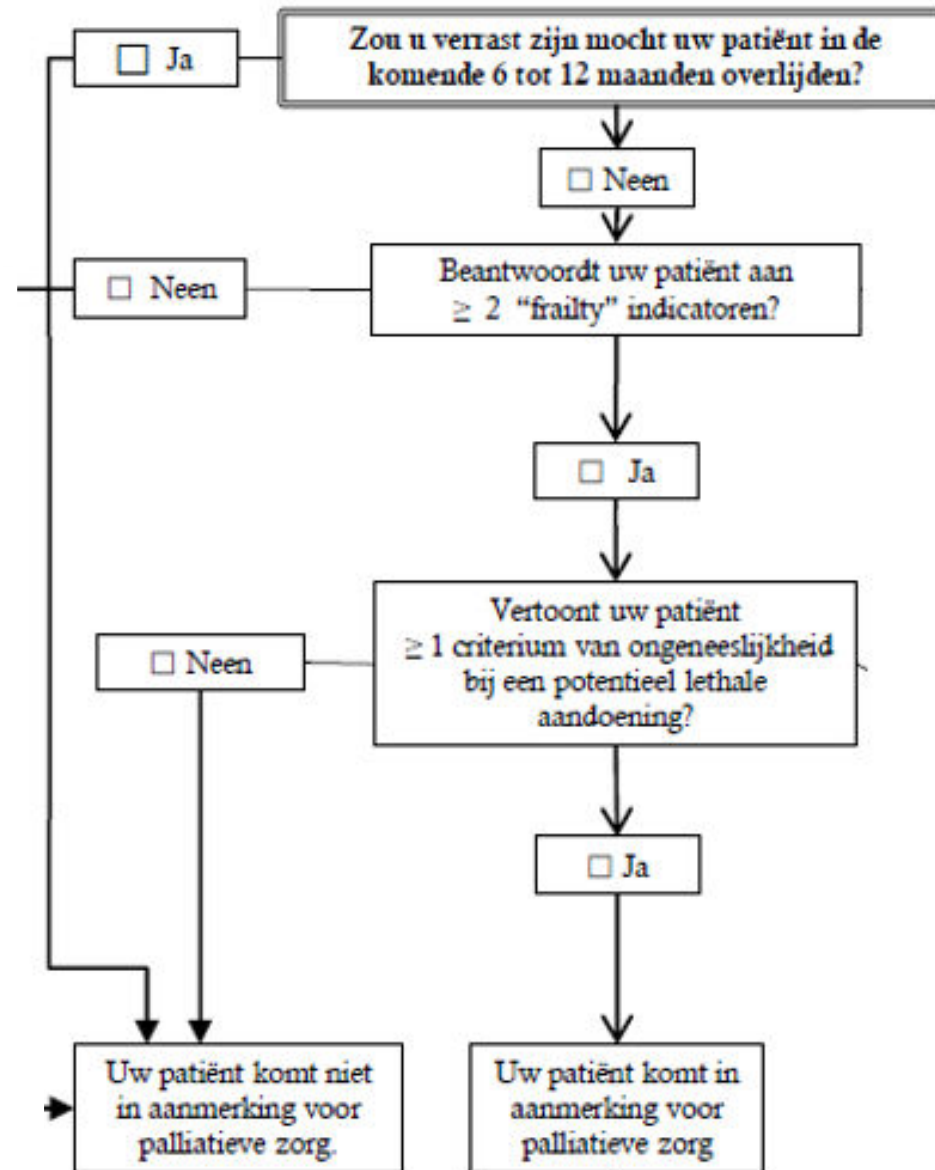
- Zit of ligt meer dan de helft van de dag in een zetel of bed, zonder vooruitzicht op verbetering
- Gewichtsverlies van $\geq 5\%$ op 1 maand tijd of $\geq 10\%$ op 6 maanden tijd, of BMI $< 20 \text{ kg/m}^2$ of albuminegehalte $< 35 \text{ gr/l}$
- Pijn of ander aanhoudend of hinderlijk symptoom, ondanks optimale behandeling van de onderliggende ongeneeslijke aandoening
- Ten minste 1 ernstige co-morbide aandoening van hart, longen, nieren of lever of 2 co-morbide aandoeningen die niet onder controle zijn of niet behandeld worden (alcoholisme, verslaving en handicap inbegrepen)
- Ten minste 2 onvoorziene ziekenhuisopnames of 1 ziekenhuisopname van $\geq$ weken tijdens de afgelopen 6 maanden (huidige opname inbegrepen)
- Meer verpleegkundige zorg noodzakelijk en/of wekelijkse behandeling door zorgverleners uit verschillende disciplines (thuis of in ROB/RVT)
- Patiënt (of naasten bij wilsonbekwaamheid van de patiënt) vraagt palliatieve zorg of weigert een levensverlengende behandeling te volgen/voort te zetten

- 1. Oncologische of hematologische aandoening**
  - Functionele achteruitgang wegens evolutie van de tumor of een medische of chirurgische complicatie
  - Weigering of contra-indicatie om kankerbehandeling voort te zetten, of voortzetting van de behandeling enkel met het oog op symptoomcontrole
  - Myelodysplastisch syndroom met hoog risico op leukemie en contra-indicatie voor beenmergtransplantatie, of myelodysplastisch syndroom verergerd door ernstige en aanhoudende neutropenie of trombocytopenie
- 2. Hartaandoening of perifere arteriële aandoening**
  - Hartfalen NYHA IV of vergevorderde en onbehandelbare aandoening van de kransslagaders, waarbij ook in rusttoestand symptomen optreden die bij de minste inspanning verergeren
  - Ernstige en niet-operabele perifere arteriële aandoening
- 3. Respiratoire aandoening**
  - Ernstige chronische respiratoire aandoening met dyspnoe in rust of bij de minste inspanning tussen twee exacerbaties
  - Nood aan langetermijn zuurstoftherapie, of (invasieve of niet-invasieve) beademing, of contra-indicatie voor die behandelingen
- 4. Nieraandoening**
  - Chronisch nierfalen in stadium 4 of 5 (of GfA < 30 ml/min), al dan niet behandeld via dialyse en gepaard gaand met een achteruitgang van de gezondheidstoestand
  - Contra-indicatie voor, stopzetting of weigering van dialyse
  - Acute nierinsufficiëntie die voor complicaties zorgt van een ongeneeslijke ziekte of van een behandeling van een patiënt met een beperkte levensverwachting
- 5. Gastro-intestinale of leveraandoening**
  - Ernstige of gedecompenseerde levercirrose waarbij de medische behandeling niet aanslaat en er contra-indicatie is voor een levertransplantatie
  - Bloeding, intestinale darmafluiting of perforatie van het spijsverteringskanaal van niet-neoplastische oorsprong en falen van of contra-indicatie voor medische en/of chirurgische behandeling
- 6. Neurologische aandoening**
  - Onomkeerbare en ernstige achteruitgang van de functionele en/of cognitieve toestand en/of bewustzijnstoestand, ondanks een optimale behandeling
  - Progressieve spraakproblemen waardoor de patiënt moeilijk verstaanbaar is, of onomkeerbare slikstoornissen die verantwoordelijk zijn voor recidiverende pneumonieën
- 7. Frailty syndroom**
  - Onvermogen om zich te verplaatsen, zich te kleden, zich te wassen en te eten zonder hulp van een derde,
vergezeld van ≥ 1 van 6 volgende criteria:
    - Urine- of fecale incontinentie
    - Aanhoudende weigering van voedsel en/of zorg
    - Definitief verlies van eetlust, of gewichtsverlies $\geq 10\%$ op 1 maand tijd, of een BMI < 18, of albuminegehalte < 30 gr/liter
    - Onvermogen om te spreken, te communiceren en naasten te herkennen
    - Voorgeschiedenis van herhaald vallen of één ernstige val
    - Onomkeerbare slikstoornissen en recidiverende aspiratiepneumonie
- 8. Infectieuze aandoening**
  - Infectie die niet reageert op de behandelingen
- 9. Andere ongeneeslijke en evolutieve aandoening zonder mogelijkheid tot herstel of stabilisering**

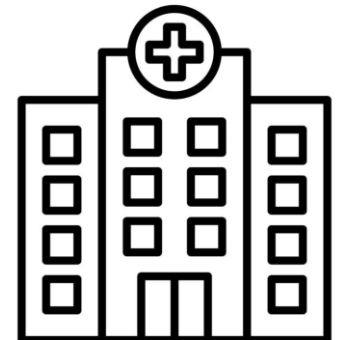
- Definieer, samen met uw patiënt en in interdisciplinair overleg, een zorgplan en een vroegtijdige zorgplanning
- Bepaal het palliatief statuut aan de hand van de schaal van de ernst van de zorgnoden

Albert en Maria (79jaar) – drie maanden later

- Albert :
  - Snelle fysische en psychische achteruitgang : opname op geriatrie
  - Albert zit zowat heel de dag in zijn zetel voor zich uit te staren...
  - - 7 kg op 6 weken

- Dementie van het gemengde type (mmse 18/30)
  - Grote longtumor rechter middenkwab
-
- Is Albert nu een palliatieve patiënt?
  - Wat kan/moet de huisarts of specialist doen?

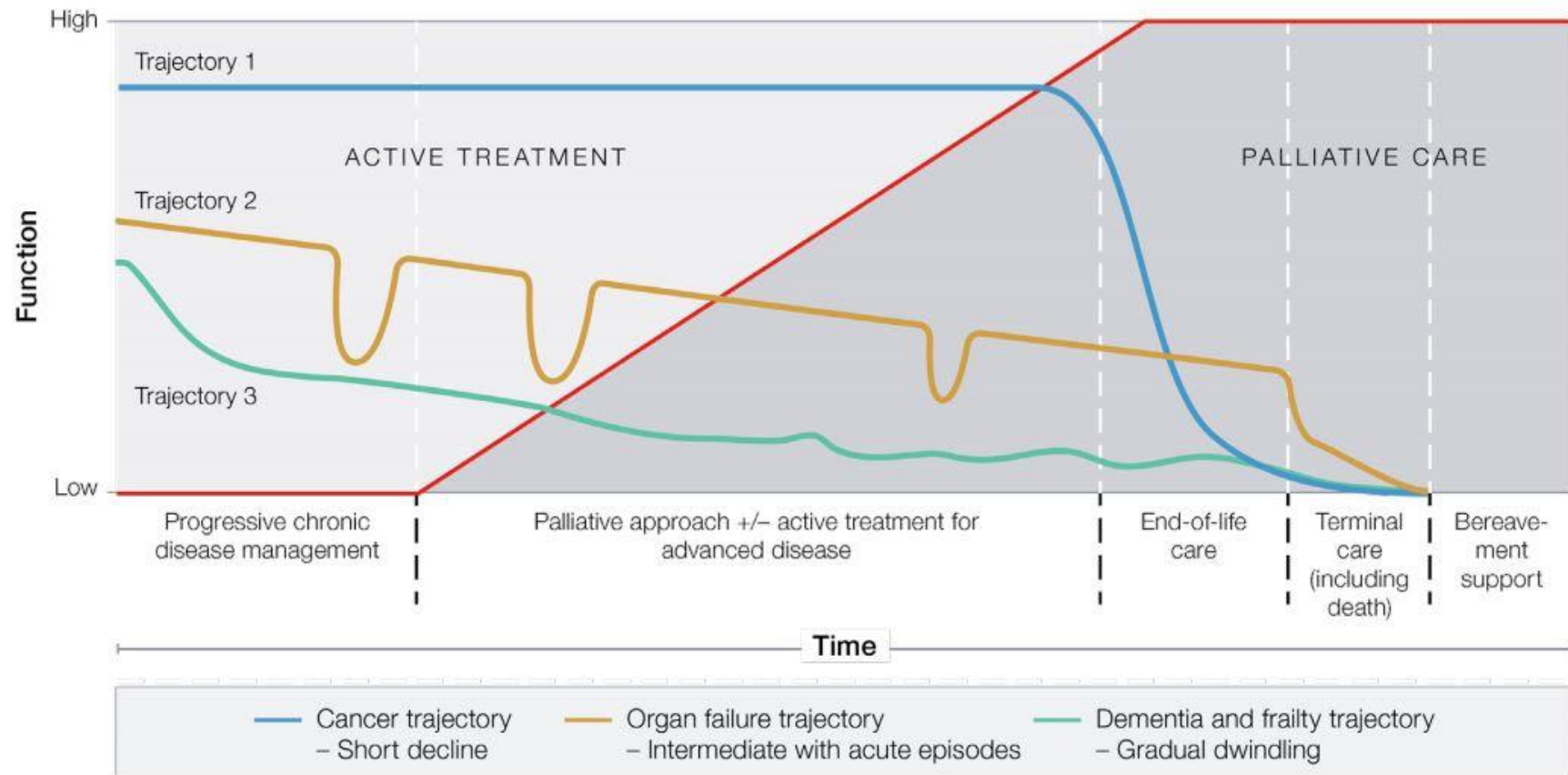

Vroegtijdige zorgplanning: concept

“Advance care planning aims to help patients establish decisions about future care that take effect when they lose capacity.”

Mogelijke trajecten

Albert en Maria (79jaar)

- Overleg met Maria en Pascale (in ZH)
  - Geen verdere investigaties
  - Geen behandeling

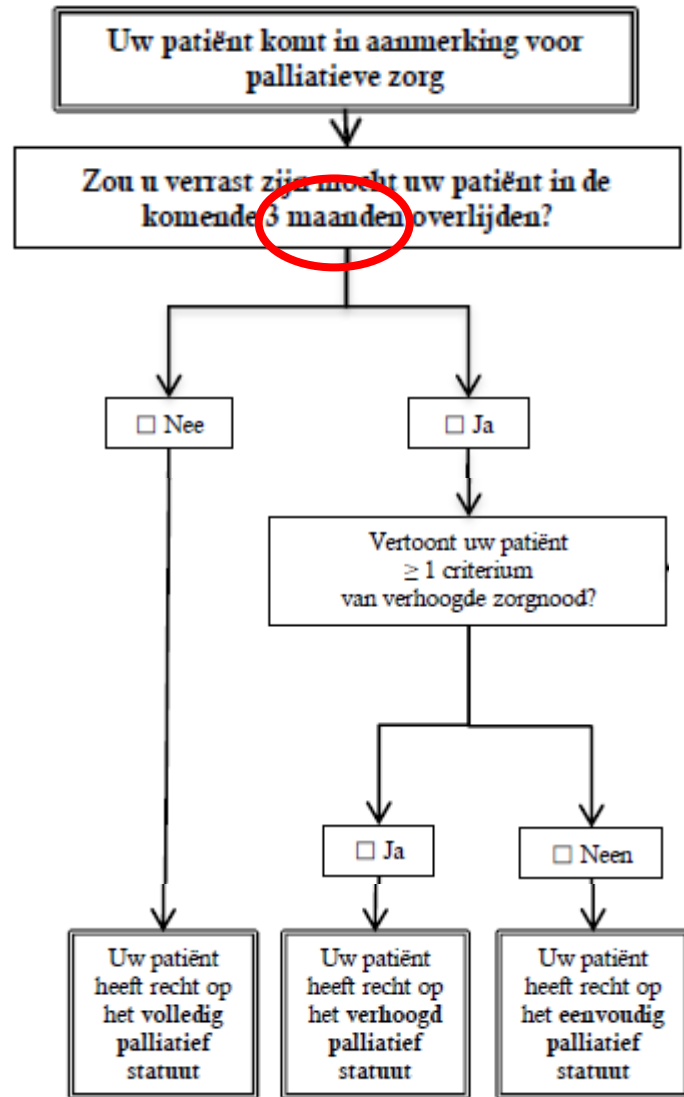

- 'best supportive care' (advies pneumoloog)
- Maria is angstig over diagnose te spreken met Albert

- Waar liggen er mogelijkheden?

PICT en palliatief statuut

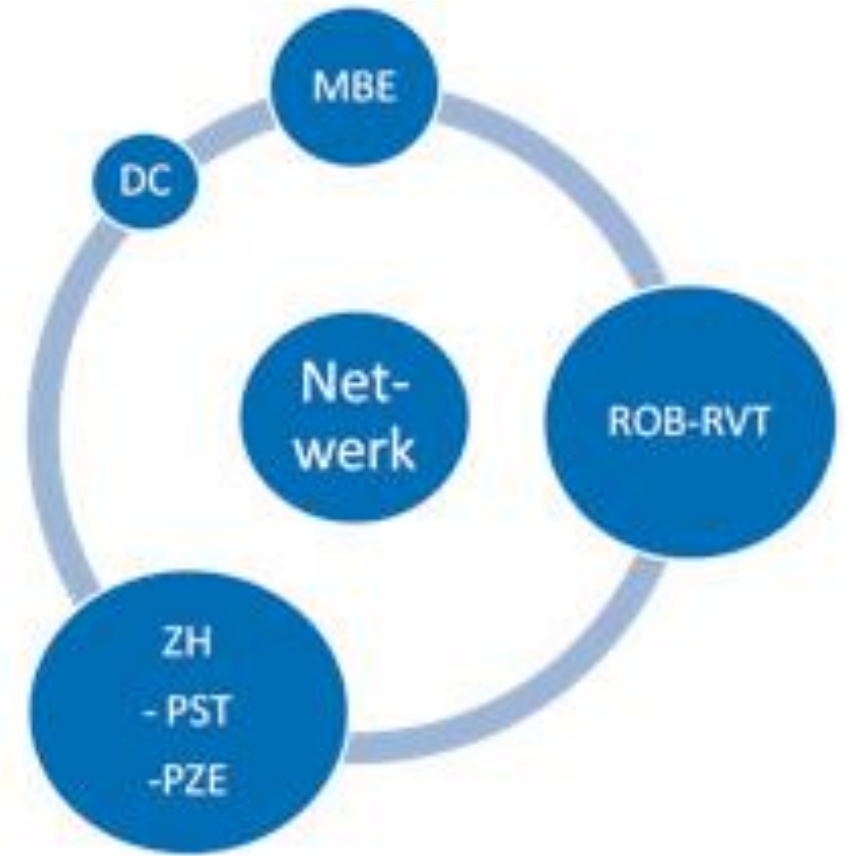
€ 686,24

Waar liggen er mogelijkheden?

- VZP/palliatieve zorg bespreekbaar maken/netwerk betrekken
- Palliatief thuisdossier
- Afspraken rond bereikbaarheid (arts en vpk)
- Duidelijkheid rond verwachtingen van pt en mantelzorg
  - Wat moet een vpk bij een palliatieve patiënt (24/24 dringende vpk)
  - Wat mag een vpk bij een patiënt in de thuissituatie (afh van forfait)
- VZP afspraken (cfr DNR in het ziekenhuis : niet geldig in thuissituatie)
- Aanpassen medicatielijst (stoppen overbodige en doorbraakmed. in mg)
- Aanvraag palliatieve premie, zorgbudget, mantelzorgpremie, pall. verlof...
- Sociale dienst mutualiteit : hulp in huis (noodhulp?)

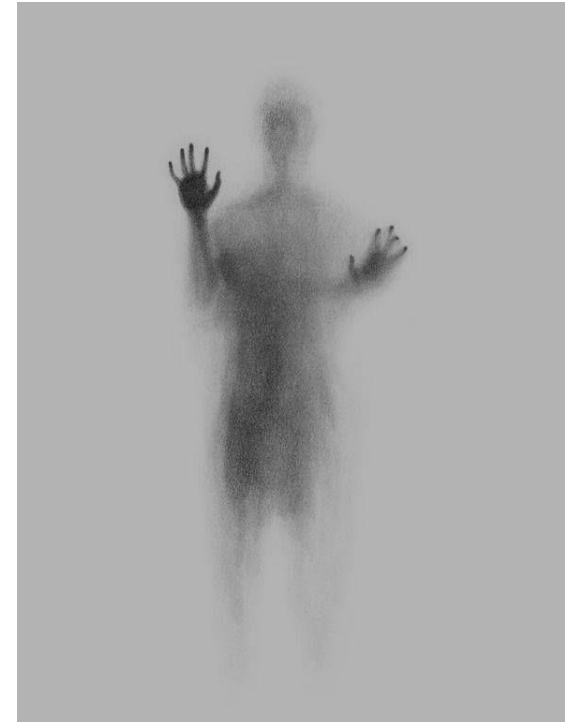
Sociale kaart: <https://www.desocialekaart.be/>
<http://www.palliatief.be/template.asp?f=index.htm>

Albert en Maria (79jaar)

- Huisbezoek : Maria in tranen :
  - Nachtelijke onrust/plasdrang van Albert
  - Valpartijen
  - Slaapgebrek
  - Weinig ondersteuning (covid !)
  - Veel wenen

- Wat zien we gebeuren? Welke zijn onze opties?

Wat zien we gebeuren?

- Kantelmoment : mantelzorg kraakt!
- Wat indien we niet ingrijpen?
- Welke opties?
  - Niets doen?
  - Palliatieve eenheid?
  - Uitbouw palliatieve thuiszorg?
  - ...

- Hoe bouwen we de thuiszorg verder uit?

Van serviceflat tot zorgkamer

- Ziekenhuisbed, papegaaiienstok, bedsponden, antidecubitusmatras, wc stoel, urinaal, bedpan,... : allemaal te bestellen
- Duidelijke afspraken over bereikbaarheid arts en vpk
- Wat als het te zwaar wordt voor de mantelzorg? (vooropname PE?)
- Pijnevaluatie : VAS (dementie : painad, pacslac, repos, doloplus,...)
- Nachtzorg : max driemaal per week
- Ook bij medicatiepomp : staand order in mg (niet in amp.)
- Palliative performance scale

Voorbeeld : huur van ziekenhuisbed :

- Standaard levering: besteld voor 14u, levering na 2 werkdagen = € 30,00
- Urgente levering: besteld voor 14u, de volgende werkdag geleverd = € 55,00
- Weekend levering: een niet urgente levering op zaterdag = € 85,00
- Ophaling = €25,00
- Professionele reiniging en ontsmetting = €17,00
- Bijkomende reiniging anti-decubitus matras = €23,00

Alles wordt verrekend op uw maandelijkse factuur.

PPS	mobiliteit	activiteit / teken van ziekte	zelfzorg	Inname voedsel drank	bewustzijn
100%	Volledig	normale activiteit en werk geen ziekte tekens	volledig	normaal	volledig bewust
90%	Volledig	normale activiteiten en werk enkele ziekte tekens	volledig	normaal	volledig bewust
80%	volledig	normale activiteiten en werk met moeite / enkele ziekte tekens	volledig	normaal of verminderd	volledig bewust
70%	verminderd	niet in staat om normale activiteit: werk uit te voeren / duidelijke ziekte tekens	volledig	normaal of verminderd	volledig bewust
60%	verminderd	niet in staat hobby/huishoudelijke taken uit te voeren / duidelijke ziekte tekens	af en toe hulp nodig	normaal of verminderd	volledig bewust of verwardheid
50%	vooral zitten/liggen	niet in staat om ook maar enig werk uit te voeren / uitgebreide ziekte tekens	veel hulp nodig	normaal of verminderd	volledig bewust of slaperig of verward
40%	vooral in bed	niet in staat de meeste activiteiten uit te voeren / uitgebreide ziekte tekens	bijna volledige zorg nodig	normaal of verminderd	volledig bewust of slaperig of verward
30%	volledig bedlegerig	niet in staat enige activiteiten uit te voeren / uitgebreide ziekte tekens	volledige zorg	verminderd	volledig bewust of slaperig of verward
20%	volledig bedlegerig	niet in staat enige activiteiten uit te voeren / uitgebreide ziekte tekens	volledige zorg	minimaal tot alleen slokjes	volledig bewust of slaperig of verward
10%	volledig bedlegerig	niet in staat enige activiteiten uit te voeren / uitgebreide ziekte tekens	volledige zorg	alleen mondzorg	slaperig / coma
0%	overleden				

PALLIATIVE PERFORMANCE SCALE

PPS score	mediane overlevingstijd in dagen	range in dagen
70 %	78	25 - 131
60 %	48	17 – 79
50 %	37	32 – 42
40 %	24	21 – 27
30 %	13	12 – 14
20 %	4	3 – 5
10 %	2	2 – 2

Albert en Maria (79jaar)

- Team van thuisverpleegkundigen
  - Nachtzorg en dochter Pascale
  - Alle hulpmiddelen ter plaatse
  - Goede afspraken en regelmatig ha-bezoek (ha en haio afwisselend)
-
- Hoe organiseer je de communicatie?
  - Hoe organiseer je de bereikbaarheid? Ook in weekends?

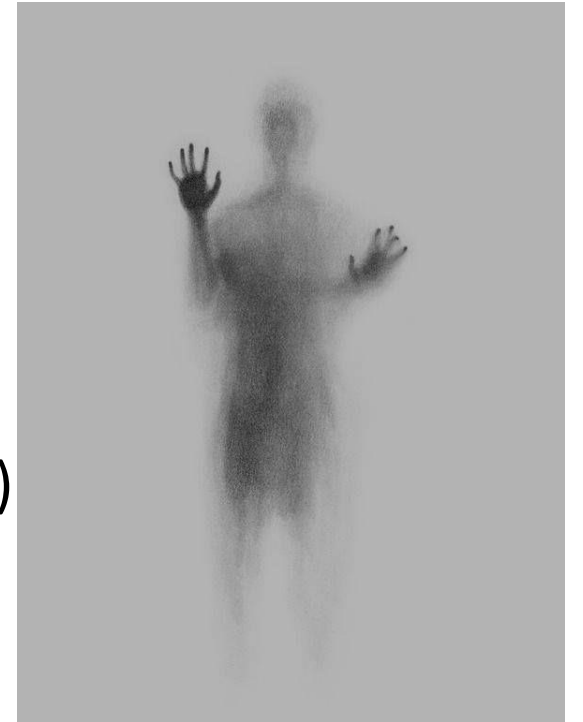

Communicatie en bereikbaarheid

- Met collega's : bvb wekelijkse bespreking
- Met patiënt en familie : GSM achterlaten, via vpk of netwerk?
- Met andere hulpverleners : telefonisch, via Siilo
- Met omgeving (directie zorgflat,...)

Albert en Maria (79jaar)

- Even terug naar de symptomen van Albert :
  - Onrust/draaien en woelen/grijpen en plukken
  - Plasdrang (probeert zelf uit bed te komen, lukt niet meer)
  - Maria geeft aan dat Albert kortademiger is
  - Pascale is bezorgd om zijn comfort/pijn

- Doe iets dokter!
- Wat is jullie voorstel?

Albert en Maria (79jaar)

- Wat stel je vast?
  - Terminale onrust, terminaal delier
  - Mogelijk pijn
  - Kortademigheid, snellere ademhaling, meer trekken op de ah-spiere
  - Beginnende reutel in de ademhaling
- Wat doe je in de spuitdrijver?
  - Dyspnoe en pijn : morfine : start 20 à 30mg over 24 u
  - Onrust/delier : haldol : start 1 à 3 amp. van 5mg/1ml in de pomp 24u
  - Reutelende ah : buscopan : 3 amp. van 20mg/1ml over 24u
  - Bij doorbraakpijn mag 5mg morfine sc worden bijgespoten

Albert en Maria (79jaar)

- Dr belt met PHA : nood aan een spuitdrijver voor comfortzorg
- Een voorschrift voor aanleg en onderhoud van een subcutane spuitdrijver met volgende inhoud : .../24u
- Een voorschrift voor de nodige medicatie die de familie kan gaan halen bij de apotheker
- De familie belt PHA als de medicatie aanwezig is
- PHA contacteert de TVK om samen de pomp te steken (zo nodig met teaching)
- De TVK volgt de pomp verder op thuis

Nuttige links

- <https://palliatievezorgvlaanderen.be/>
- <https://leif.be/home/>
- <https://palliatievezorgvlaanderen.be/zorgverlener/tools-en-documentatie/pict/>
- <https://palliatievezorgvlaanderen.be/pallialine/>
- <https://www.allesoverkanker.be/sociale-voorzieningen>
- <https://www.rechtenverkenner.be>
- <http://www.palliatieve.org/hulpverlener/werkinstrumenten/pijnschalen>
- <https://iknl.nl/getmedia/61fe7295-2c96-4472-a647-d867ea760780/palliatieve-zorg-in-beeld-meetinstrumenten.pdf>
  - (meetinstrumenten in de palliatieve zorg, pallialine.nl)